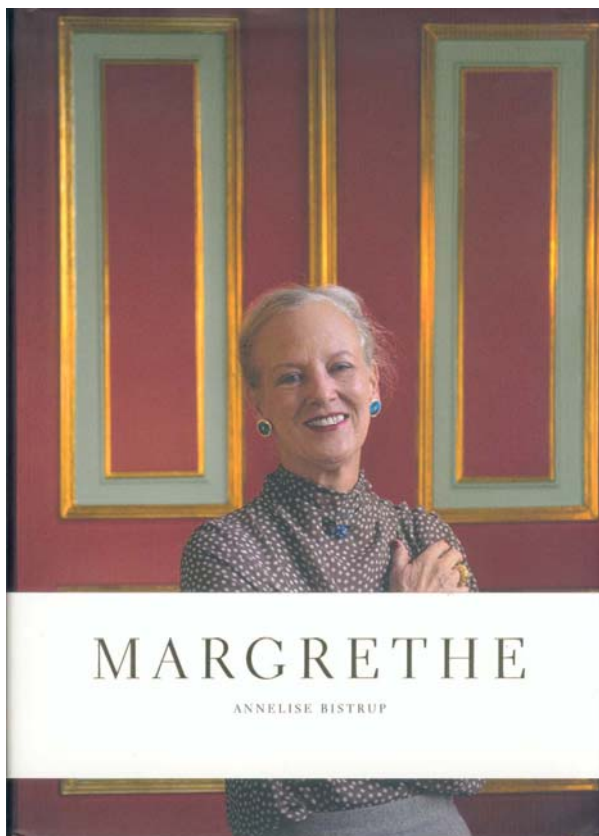

Den røde tråd

- en åbenhjertig Dronning fortæller om livet, kunsten, familien og "firmaet Amalienborg"

Annelise Bistrup: *Margrethe*. Politikens Forlag 2005. 288 s. 299 kr.

Af Lene M. Pedersen

Der er udkommet mange bøger om kongefamilien, og interessen har været støt stigende gennem flere årtier. Men hvad er det, der gør, at mange "almindelige mennesker" fascineres i en sådan grad af de kongeliges liv – er det, fordi de er forskellige fra os eller måske, at de netop ikke er så forskellige endda? Og er Kongehuset overhovedet relevant i et moderne samfund?

Forfatteren har baseret sin bog på en lang række samtaler med Dronningen over en længere periode, og bogen afspejler denne interviewstil, hvor man mærker Dronningens stemme i bogen, mens man samtidig får forfatterkommentarer med på vejen. Undertiden forfalder Bistrup dog til et lidt for svulmende sprog, f.eks. når hun taler om det "sørgende Dannebrog" i forbindelse med Frederik d.9's død. Men hun formår i fin stil at komme omkring mange aspekter af Dronningens liv og fremstille både monarken og kvinden. Der tages også fat på de mere mørke sider såsom familieproblemer og personlig tvivl, men uden at det forvandles til beken-

delseslitteratur eller noget, der hører hjemme i et sladderblad.

Dronningen har givet Bistrup stof til en læseværdig bog ved netop at tale om de svære emner, men også ved at udtale sig atypisk skarpt om flere følsomme politiske emner så som Besættelsen, integration af indvandrere og Kongehusets stilling i dagens Danmark.

En barndom under Besættelsen

Dronningens liv kan ikke til fulde forstås uden at se på de første fem år. Født på ugedagen for besættelsen er hendes tidligste erindringer præget af forældrenes anti-nazistiske holdninger. Det er her interessant at høre, i hvor høj grad den daværende kronprins var frustreret over ikke at kunne gøre modstand mod Besættelsesmagten. Og at Telegramkrisen i 1942 ikke var et bevidst forsøg på at fornærme Hitler, som der ellers har været spekuleret i, men blot det gængse svar på en fødselsdagshilsen. Åbenbart var Kronprinsen forberedt på at lade, som om han havde blindtarmsbetændelse for at undgå at rejse til Berlin og undskylde, som der en overgang var tale om.

Uden direkte at blande sig i debatten om, hvem der var helte og knap-så-meget-helte under krigen konstaterer Dronningen, at der var virkelige helte blandt frihedskæmperne - folk der brød ud af det, hun kalder en "grødtilværelse". Hun mener, at historikerne har fokuseret på det værste og dermed glemt de ægte historier om mod og modstand. I slægten har der altid været lagt vægt på at kunne stå fast, når der kom hårde tider, og det er tydeligt, at Dronningen sætter denne evne højt.

Familie i medgang og modgang

I sin beskrivelse af sin far kommer Dronningen ind på dennes til tider meget anstrengte forhold til broderen Knud. Der har åbenbart været megen jalousi mellem de to, som ikke blev håndteret på den rigtige måde og således satte sig spor langt ind i voksenlivet. Dette ansporede Dronningen til selv at sørge for, at hendes sønner tværtimod fik et nært forhold til hinanden.

Konflikten mellem Frederik d.9. og broderen blev ikke ligefrem mindre, da vælgerne i 1953 i forbindelse med den nye Grundlov stemte for, at Margrethe blev tronfølger i stedet for onklen og reelt dennes søn Ingolf. I parentes bemærket afviser Dronningen, at hendes mor skulle have været en drivende kraft bag bevægelsen for kvindelig tronfølge - det følte forældrene ikke, at de burde gribe ind i, og de overlod derfor afgørelsen til andre. Herved manes en ofte fortalt historie om, at Dronning Ingrid stod bag bevægelsen, i jorden.

Med hensyn til valget af ægtefælle var Kronprinsesse Margrethe udmærket klar over, at det ikke skulle være en dansker, men hun fortæller også, at det ikke var et krav, at han skulle være af kongelig eller adelig afstamning. Det er interessant, at det således lå i luften, at tronfølgeren reelt godt kunne gifte sig med en borgerlig - noget som ellers var meget svært for fætteren, den nuværende konge af Sverige. Kong Carl Gustaf måtte kæmpe for at gifte sig med den borgerlige Silvia, og det nuværende kongepar i Norge Kong Harald og Dronning Sonja måtte heller ikke få hinanden i starten.

Så som fransk greve var Henri de Monpezat på alle måder et passende valg. Og han blev modtaget med åbne arme af både kongefamilien og det danske folk. Men der skulle vise sig mørke skyer på himlen. Igenem årene har prins Henrik følt, at han ikke blev tildelt den plads i familien, der tilkom ham. Han blev set som et vedhæng til Dronningen og senere som mindre vigtig end sin søn. I 2002 blev det for meget for prinsen, der med familiens støtte tog en tænkepause i Caix. Dronningen indså dengang, at hendes mand havde haft det sværere med at være "Dronningens mand", end hun havde forestillet sig. Og samtidig tager hun "skylden" for det, prinsen er blevet kritiseret mest for - det halvdårlige danske. Hun forklarer det med, at hun selv var for utålmodig og derfor altid slog over i fransk. Og samtidig erklærer hun, at hun ofte tog beslutninger uovervejede og uden at tage manden med på råd - ikke af ond vilje, men af ren og skær mangel på omtanke.

Krisen har styrket ægteskabet, men det har været svært at sluge nogle af de artikler, som fulgte med i købet, og det faktum, at situationen blev diskuteret i det danske land - for ingen bryder sig vel om at vaske deres beskidte undertøj i fuld offentlighed.

Kronprinsessen bliver Dronning

I januar 1972 døde Frederik d.9. Det var ikke helt uventet, da kongen havde skrantet, og den unge tronfølger nåede at vænne sig til tanken om at blive den næste regent. Det var et meget stærkt øjeblik, da det nu var hende, der repræsenterede familien og institutionen. Men Dronningen følte sig også rede til opgaven - nok var hun ung, men var siden 1953 blevet opdraget til netop den opgave. Og hun blev dybt bevæget over, at der var mødt så mange op på slotspladsen for at hylde hende og vise deres respekt for den afdøde konge.

Dronningen var og er meget bevidst om, at i 1972 var der mange, som ikke syntes, at det var tidssvarende med et monarki. Hun tænkte dog aldrig, at hun kunne ende med at blive den sidste monark, men arbejdede på, at institutionen skulle fortsætte som et fikspunkt for befolkningen. Det handlede om at videreføre traditioner og samtidig tilpasse sig moderne tider. F.eks. indbød det nye regentpar som noget helt nyt til pressekonference.

Dronningen har markeret sig som en monark med egne meninger gennem nytårstalerne - især den berømte

"det-kan-vi-ikke-være-bekendt-tale" fra 1984. Hun gør meget ud af, at nytårstalen skal være et udtryk for hendes holdninger og sprogbrug, idet de er gennemset i Statsministeriet, men ikke dikteret derfra. Men i tilbageblik har Dronningen indset, at talen i 1984 var "rablende naiv" (s.141), når det gjaldt problemer med integration. Men det var før problemerne for alvor kom på dagsordenen og blev en politisk varm kartoffel, så blot et par år senere ville hun aldrig have sagt noget sådant.

Og i dag mener Dronningen, at vi skal finde en balancegang mellem at være tolerante over for andre og samtidig ikke tolerere alting, for der er situationer, hvor man må sige fra, f.eks. i forhold til fundamentalistiske muslimer.

De turbulente år efter 1989 har spillet en stor rolle i Dronningens liv. Hun havde besøgt flere kommunistiske regimer og havde som de fleste andre ikke troet, at et sammenbrud var nært forestående. I 1991 var Danmark et af de første lande, som anerkendte de tre baltiske landes selvstændighed. Dette skete på trods af sovjetisk modstand, og det var således en stor sag rent politisk. Og de tre udenrigsministre blev modtaget på Fredensborg i en meget bevægende scene, som stadig står stærkt i erindringen hos alle medvirkende.

Monarkiet - tradition og fornyelse

I sin reflektøren over monarkiet i dagens Danmark slår Dronningen fast, at "det er da dejligt, hvis monarkiet er populært, men at det er respekteret, det er væsentligere" (s.100). Institutionen skal være omgivet af respekt, og i dag er der for meget fokus på den enkelte regents evner og personlighed, ifølge Dronningen. Hun er meget bevidst om den lange række af konger, som kom før hende, og som hun er efterkommer af og arvtager til. Det er et stort ansvar at repræsentere slægten og bære kronen. Men hun ser det ikke som en byrde, men derimod som en inspiration.

Dronningens personlige favorit blandt hendes forgængere er ikke overraskende Christian d.8., som var en meget intellektuel mand og kunstmæcen, som holdt af at mødes med Guldalderens store tænkere og kunstnere.

Med Christian d.9 bliver det Glücksborgerne, som kommer til magten, og hoffet er i dag stadig præget af Christian d.9's holdning, at "det skal være ordentligt, men ikke prangende" (s.127). Tidligere tiders tendens til ødselhed blev lagt bort til fordel for et mere påholdende - og borgerligt - hof.

Dronningen understreger, at der løber en rød tråd i kongeslægten - det at ens person er identisk med ens land, at de to skæbner er så tæt forbundne, selv efter at regenten reelt ikke styrer landets skæbne. Hun slår fast, at man bliver "nationens ansigt", og at man identificerer sig i den grad med ens land, at det er som om, man har "indsuget et eller andet". Og skal man lede efter

dét, det virkelig adskiller kongefamilien fra almindelige danskere, så er det denne særlige følelse af skæbnesamhørighed, og at ens person er symbol på et land og et helt folk.

Med hensyn til spørgsmålet om eventuelt at begrænse regentens statsretslige funktioner, gør Dronningen det klart, at hvis disse funktioner forsvinder, vil kongehuset blive ren ceremoni og uden nogen dybde og betydning. Og hvis institutionen reduceres til ren ceremoni, mener hun ikke, at der på sigt er nogen fremtid for kongehuset. Denne problemstilling er med til for alvor at gøre bogen spændende. For på den ene side er et kongehus med statsretslige funktioner en anakronisme i en demokratisk stat, men på den anden side er det meget muligt, at Kongehuset ikke vil kunne overleve, hvis disse sidste rester af statsretslige funktioner fjernes, og der udelukkende er en position som kransekafigur tilbage.

Groft sagt kan man vel dele danskerne op i to hovedgrupper: de der støtter bevaringen af Kongehuset af forskellige årsager, og de der synes, at vi skulle bruge pengene på noget andet. Den første gruppe har svært ved at forestille sig et Danmark uden en regent, og de andre mener typisk, at Kongehuset har udspillet sin rolle og er irrelevant for vores samfund. Så sat på spidsen er en bog som denne, hvor Dronningen kommer til orde, kun relevant og interessant, hvis man mener, at Dronningen er interessant og relevant.

Af de førnævnte grupper er "støttegruppen" i dag den største, idet opbakningen til Kongehuset vel aldrig har været større. Og på trods af, at der snakkes en del om de kongelige, er der langt mindre kritik af Kongehuset i

Danmark end i de andre europæiske lande, der stadig er monarkier. Den nu afdøde historiker Claus Bjørn - kendt for at være kongelig ekspert - sagde engang, at "den første dårlige konge bliver den sidste". Forstået på den måde, at kongehuset kun kan bevares, så længe det styres godt, og befolkningen ønsker at bevare det. Dronning Margrethe formåede at styre "firmaet Amalienborg" gennem de turbulente 70'ere, hvor så mange traditioner stod for fald.

Hun har navigeret uden om de faldgruber, som f.eks. det engelske kongehus er faldet i. Det engelske kongehus er lige så gammelt og rodfæstet som det danske, men langt mindre populært. Så meget tyder på, at Dronning Margrethe har været i stand til at finde den rette balance mellem ophøjet og jordnær monark, mellem at spille en politisk rolle uden at gribe ind i vores demokratiske styreform og mellem at være menneske og regent.

Der kan dermed ikke være tvivl om, at kongehusets stærke position i dagens Danmark, og det faktum, at familien er både populær og respekteret, for en stor del er Dronning Margrethes skyld. Som nævnt formår hun således både at være regent og menneske, samtidig med at hun via sin opvækst har en føling med folket, hvilket gør hende i stand til at forblive en relevant figur for langt de fleste danskere. Og intet tyder således i dag på, at det danske kongehus - et af verdens ældste stadig eksisterende monarkier - ikke vil overleve længe endnu.

Lene M. Pedersen er cand.mag. i historie og europastudier og ansat på Internationalt Kontor på Ingeniørhøjskolen i Århus